

PROCJENA STUPNJA RIZIKA POREZNIH SAVJETNIKA U SUSTAVU SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA

Dr. sc. Sonja Cindori, viša asistentica
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UDK: 343.359
Ur.: 14. srpnja 2010.
Pr.: 24. studenoga 2010.
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

U ovom se članku obrađuje problematika utvrđivanja stupnja rizika temeljem kojeg porezni savjetnici sudjeluju u provođenju mjera prevencije pranja novca i financiranja terorizma. Iznosi se povijesni prikaz razvoja mjesta i uloge poreznih savjetnika u međunarodnim standardima koji su svoje mjesto pronašli i u domaćem zakonodavstvu.

Konkretna procjena rizika poreznih savjetnika koja ukazuje na niski rizik poreznih savjetnika u sustavu prevencije pranja novca izložena je komparativnom analizom prijava sumnjivih transakcija poreznih savjetnika u Republici Hrvatskoj i 13 zemalja u okruženju. Kao potvrda njihovoga zakonskoga tretmana detaljno je obrađena danas važeća zakonska regulativa sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kojom se Republika Hrvatska u potpunosti usklađuje s međunarodnim standardima.

Ključne riječi: porezni savjetnik, pranje novca, rizik, prevencija, poslovna tajna.

UVOD

Pranje novca kao pojava modernoga doba razvijala se postupno prevencijom njezina nastupa i tretiranja kompleksnih posljedica. Na isti se način razvijala i svijest o nužnosti širokog obuhvata zakonskih odredaba koje zahtijevaju poseban tretman na svim razinama financijske i nefinancijske djelatnosti.

Pojam "pranje novca" odnosi se na sve vrste „postkriminalnih aktivnosti usmjerenih na prikrivanje imovinske koristi ili vrijednosti stečene na nezakoniti način“¹, ulaganjem u financijski i nefinancijski sustav, s krajnjim ciljem njegova ozakonjenja.

1 Meštrović, D., (2002), Legalizacija nelegalno stečenog kapitala, Zagreb, Policija i sigurnost 11(2002), 1-3, str. 147.

Razvojem metoda i tehnika pranja novca razvijala se i svijest o veličini problema i njegovih posljedica. Sustav prevencije pranja novca prvotno je bio usmjeren na specifičnost bankarskoga poslovanja zbog toga što je financijski sektor bio prvi na udaru kriminalnog miljea. Prilagođavajući se novonastalim promjenama parači novca traže alternativne putove ozakonjenja nezakonito stečenih prihoda.

Sumnjive i nelogične transakcije provedene preko nefinancijskih institucija preuzimaju novu ulogu u značaju prevencije pranja novca zbog čega se međunarodna i domaća legislativa sve više usmjerava na slobodne profesije i struke kao što su odvjetnici, revizori, javni bilježnici i porezni savjetnici. U tom su okruženju porezni savjetnici, kao dio sve rizičnijeg nefinancijskog sektora, pronašli svoje mjesto u legislativi koja polako zaokružuje cjeloviti i vrlo kompleksan sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

1. MEĐUNARODNI STANDARDI

Od začetaka pranja novca u vrijeme Al Caponea pa do prvih međunarodnih konvencija² koje pristupaju problematici pranja novca u međunarodnim okvirima, metode i tehnike pranja novca rapidno su se mijenjale.

Direktiva Europske unije 91/308/EEC

Kao odgovor na zabrinjavajuće pojave u području pranja novca koje narušavaju stabilnost i ugled financijskog sektora te zlouporabu slobode kretanja kapitala i pružanja financijskih usluga, Direktiva 91/308/EEC (u nastavku teksta: Prva direktiva) zahtijevala je zabranu pranja novca i nametanje obveze propisivanja i provođenja mjera sprječavanja pranja novca prvenstveno financijskom³ sektoru. Time je prepoznata ključna uloga financijskih institucija u otkrivanju i sprječavanju pranja novca.

S druge strane, opis nefinancijskog sektora vrlo je elastičan, a njihova uključenost u sustav prevencije pranja novca pojavljuje se vrlo šturo u članku 12. Prve direktive koji ih opisuje kao „zvanja i određene vrste poslova posebno pogodnih za pranje novca“. Svojom strukturom Prva direktiva sadrži Preporuke FATF-a⁴ u odnosu na široki krug kreditnih i financijskih institucija te definira posebnost njihovih obveza.

2 Prva konvencija koja je posredno pristupila definiciji pranja novca bila je Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari (1988), a neposredno se pranju novca posvetila Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom (1990) te Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma (2005).

3 Vidjeti više u Hopton, D., *Money Laundering: A Concise Guide for All Business*, Hampshire, England, Gower Publishing Company, 2006.

4 Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca, naziva se još i GAFI (Le Groupe d'Action financière).

FATF

Kako su se države sve više približavale uređivanju tradicionalnoga financijskog sektora, FATF je uočio alternativne načine pranja novca kao što su “*shell tvrtke*”, elektronski prijenos novca i nebankarske financijske institucije, što dokazuje da više ne postoji područje koje nije pogodno za pranje novca.

Osnovni je cilj FATF-a uspostava međunarodnih standarda i globalne akcije u suzbijanju pranja novca i financiranja terorizma na nacionalnoj i međunarodnoj razini. U okviru svog djelovanja donosi Preporuke⁵ koje predstavljaju prvenstveno preventivni akt. Sadrže zahtjev kriminalizacije pranja novca, njegovu konfiskaciju i razmjenjivanje informacija o sumnjivim transakcijama. Na taj se način financijski, a prvenstveno nefinancijski sektor osvježio novim pravilima prevencije pranja novca.

Razvojem metodologija i tehnika postupno se razvijao sustav sprječavanja pranja novca. Razvoj je vidljiv revidiranjem 40 preporuka koje su u početku regulirale samo financijski sektor, dok se kasnije usmjeravaju i na nefinancijske profesije i struke te terorizam. Konkretno, Preporuke FATF-a iz 1990. općenito su regulirale obveze koje se odnose na financijske i nebankarske financijske institucije. Godine 1996. revidirane Preporuke elastično protežu svoj doseg na nefinancijske institucije i slobodne profesije. Dok 2003. nameću više detalja u odnosu na probni pristup prema profesijama koje su u funkciji financijskih posrednika, a samim time i poreznih savjetnika.

Direktiva Europske unije 2001/97/EC

Iako je Prva direktiva bila usko ograničena na kreditne i financijske institucije koje su u to vrijeme smatrane najranjivijima u procesu pranja novca, države su poticane na proširenje zahtjeva prema drugim sektorima za koje također postoji rizik doticaja s prihodima iz nezakonitih aktivnosti.

Ograničenja Prve direktive i prvih Preporuka FATF-a bila su predmet opsežnih rasprava širom EU-a. Rasprave s konkretnim prijedlozima predstavljale su uvod u Direktivu 2001/97/EC (u nastavku teksta: Druga direktiva) čiji je primarni cilj usavršavanje odredaba Prve direktive i popunjavanje praznina na koje je ukazala njezina provedba⁶.

Pooštavanje kontrole u financijskom sektoru navelo je perače novca na potragu za alternativnim metodama prikriivanja izvora prihoda od kriminala, odnosno pranjem novca nefinancijskim djelatnostima. Konkretno, novi modusi pranja novca uvjetovali su proširenje obveza iz Druge direktive u svezi s identifikacijom klijenta, vođenjem evidencije i izvještavanjem o sumnjivim transakcijama na ograničeni broj neovisnih profesija za koje se pokazala sekundarna osjetljivost po pitanju pranja novca.

5 FATF je 1990. izradio 40 Preporuka za sprječavanje pranja novca, 2001. donosi 8 Specijalnih preporuka za sprječavanje financiranja terorizma, a 2004. i dopunsku, devetu preporuku.

6 Vidjeti više u Hopton, D., loc. cit.

U skladu s navedenim može se zaključiti da je jedan od značajnih elemenata Druge direktive prošireni opseg nefinancijskih institucija koje su dužne izvješćivati o sumnjivim transakcijama jer se njezin tekst proteže na neovisne profesije i struke.⁷ Odnosno „nefinancijske djelatnosti koje se smatraju ranjivima, a time i metom za zlouporabu od perača novca“⁸. Njihovo uključivanje u sustav sprječavanja pranja novca već je u počecima zahtijevalo poseban tretman isključivo zbog prirode njihova poslovanja.

Specifičnost poslovanja rezultirala je izuzetkom postupanja po odredbama Druge direktive za porezne savjetnike i druge samostalne stručnjake koji pružaju pravne savjete (odvjetnici i dr.). Izuzeci se odnose na informaciju dobivenu od klijenata u tijeku utvrđivanja pravnog položaja ili tijekom obrane, odnosno predstavljanja klijenata u kontekstu sudskog postupka ili pravnog zastupanja, uključujući i davanje savjeta o podnošenju ili suzdržavanju od tužbe (kad je informacija dobivena ili pribavljena prije, tijekom ili poslije sudskog postupka)⁹. Informacija takvoga sadržaja nije podložna prijavi nadležnim tijelima.

Direktiva Europske unije 2005/60/EZ

Dok je Prva direktiva svoje odredbe proširila vrlo šturo na zvanja i profesije koje se bave djelatnostima posebno pogodnim za pranje novca, Druga je direktiva člankom 2.a stavak 1. točka 5. izričito uvela porezne savjetnike i druge samostalne profesije u područje primjene režima suzbijanja pranja novca. Međutim, samo u slučaju kada strankama pomažu u planiranju ili izvršavanju određenih transakcija¹⁰ ili kada nastupaju u ime i za stranku u bilo kojoj financijskoj transakciji ili transakciji vezanoj uz promet nekretninama.

Na isti je način statusu poreznih savjetnika i samostalnih profesija pristupila i Direktiva 2005/60/EZ (u nastavku teksta: Treća direktiva)¹¹. Izuzeci od prijave transakcija i nadalje se primjenjuju u slučaju kada neovisni pripadnici zakonom priznatih profesija za pružanje pravne pomoći poput odvjetnika¹² utvrđuju pravni

7 Nefinancijske djelatnosti, odnosno slobodne profesije i struke uključuju prvenstveno revizore, računovođe i porezne savjetnike, agente za promet nekretninama te javne bilježnike i druge samostalne pravne stručnjake koji pružaju pravne savjete kada sudjeluju u bilo kojoj financijskoj transakciji ili transakciji s imovinom.

8 Graham, T., Bell, E., Elliott, N., Money Laundering (Butterworth's Compliance Series), Wiltshire, Butterworth-Heinemann, 2006., str. 31-32.

9 Propisano člankom 6. Druge direktive.

10 Pomoć stranci u planiranju i izvršavanju transakcija vezano je uz: kupnju ili prodaju nekretnina ili poslovnih subjekata; upravljanje novčanim sredstvima, financijskim instrumentima ili drugom imovinom u vlasništvu stranke; otvaranje ili upravljanje bankovnim računima, štednim ulozima ili računima za poslovanje financijskim instrumentima; prikupljanje sredstava potrebnih za osnivanje, djelovanje ili upravljanje trgovačkim društvom; te osnivanje, djelovanje ili upravljanje ustanovom, fondom, trgovačkim društvom ili drugim sličnim pravno-organizacijskim oblikom.

11 Prve dvije direktive su opozvane usvajanjem Treće direktive.

12 Izravno usporedive usluge treba tretirati na jednak način i kada ih pružaju bilo koje druge profesije obuhvaćene Trećom direktivom. Kako bi se osiguralo poštivanje prava propisanih

položaj stranke, brane ili zastupaju stranku vezano uz sudski postupak uključujući davanje savjeta o podnošenju ili suzdržavanju od tužbe. U tom slučaju nisu dužni provoditi dubinsku analizu stranke niti obavješćivati nadležno tijelo o sumnji na pranje novca ili financiranje terorizma¹³. Ova odredba predstavlja izuzetke od obveze prosljeđivanja podataka dobivenih prije, tijekom ili nakon sudskoga postupka ili tijekom utvrđivanja pravnoga položaja stranke.

Vrlo je bitno istaknuti da pravna pomoć u cijelosti podliježe obvezi čuvanja profesionalne tajne. *Osim* u slučaju ako pravni zastupnik sudjeluje u pranju novca ili financiranju terorizma, ako se pravna pomoć pruža u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, kao i u slučaju da odvjetnik zna da je stranci pravna pomoć potrebna za pranje novca ili financiranje terorizma.

Treća direktiva nastavlja praksu Druge direktive te neovisnim pravnim strukama ostavlja mogućnost imenovanja odgovarajućih samoregulatornih tijela kojima će navedeni subjekti upućivati obavijesti o sumnjivim transakcijama umjesto nadležnoj financijsko-obavještajnoj jedinici¹⁴. Isto će samoregulatorno tijelo imati mogućnost djelotvornog nadzora i poduzimanja potrebnih mjera s ciljem pridržavanja uvjeta koje nameće Treća direktiva¹⁵.

2. RAZVOJ DOMAĆEGA ZAKONODAVSTVA

Zakon o sprječavanju pranja novca

Odvjetnici, javni bilježnici, računovođe, porezni savjetnici te druge samostalne profesije i struke navedene u Drugoj i Trećoj direktivi te Preporukama FATF-a sve su više prepoznati kao prva brana pranja novca.¹⁶ Zbog toga što se njihove usluge vrlo lako mogu koristiti kao obilazni put za postizanje finalnoga cilja – zametanja traga pravom izvoru nezakonito stečenog novca.

Njihove usluge osiguravaju pristup raznim mogućnostima prijenosa novca ili njegovog prikriivanja. Iako nisu jedini subjekti (ili objekti) u lancu pranja novca jer će nezakonita sredstva u nemalom broju slučajeva ipak završiti u bankarskom sustavu, investicijskim fondovima, casinima ili u drugim institucijama koje

Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Ugovorom o Europskoj uniji, u slučaju revizora, vanjskih računovodstvenih stručnjaka i pravnih savjetnika koji u nekim zemljama imaju ovlaštenja braniti ili predstavljati stranku u sudskom postupku ili utvrđivati pravni položaj stranke, podaci koje oni prikupe u izvršavanju svojih zadataka također ne podliježu obvezi obavješćivanja u skladu s odredbama Treće direktive. Više o tome vidjeti u uvodu Treće direktive točke 19-23.

13 Vidjeti više u članku 9. i 23. Treće direktive.

14 Samoregulatorno tijelo će iste informacije neodgodivo i u neizmijenjenom obliku prosljediti financijsko-obavještajnoj jedinici (FIU). Više o tome vidjeti u članku 23. Treće direktive.

15 Vidjeti više u članku 37. stavak 5. Treće direktive.

16 U duhu engleskoga jezika nazivaju se “Gatekeeperi” što slikovito opisuje njihov položaj i ulogu u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

legislativa prepoznaje kao obveznike prijava sumnjivih transakcija¹⁷, ističe se važnost nezavisnih profesija i struka prilikom provođenja transakcija u prvoj fazi pranja novca - fazi polaganja¹⁸.

Osnovu uvođenja odvjetnika, odvjetničkih društava, javnih bilježnika, revizorskih tvrtki, ovlaštenih revizora te pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju računovodstvene poslove ili poslove poreznog savjetovanja (u nastavku teksta: samostalne profesije i struke) u zakonodavstvu Republike Hrvatske kao obveznike provođenja mjera sprječavanja pranja novca treba tražiti u međunarodnoj legislativi, konkretno u *supra* navedenim Direktivama Europske unije i Preporukama FATF-a.

U nastojanju primjene odredaba Druge Direktive tek su izmjene i dopune Zakona o sprječavanju pranja novca (NN 117/03) zasebno kategorizirale obveze nefinancijskog sektora te na posebno mjesto izdvojile samostalne profesije i struke. U tom smislu članak 9.a stavak 1. Zakona o sprječavanju pranja novca (u nastavku teksta: ZSPN) propisivao je odvjetniku, odvjetničkom društvu i javnom bilježniku dužnost obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca (u nastavku teksta: Ured) kada u svom radu obavljaju financijsku transakciju ili drugu transakciju s imovinom, ukoliko postoji sumnja da se radi o pranju novca. Revizorska tvrtka, ovlašten revizor i pravne ili fizičke osobe koje obavljaju računovodstvene poslove ili poslove poreznog savjetovanja obavještavaju Ured kada u obavljanju poslova iz svojeg djelokruga u vezi s određenim transakcijama utvrde sumnju na pranje novca.

Odvajanjem navedenih profesija i struka (u zaseban članak 9.a) od ostalih obveznika koji se nalaze u članku 2. ZSPN-a bila je jasna intencija zakonodavca istaknuti njihov specifičan položaj¹⁹. Prvenstveno, na njih se nije odnosila obveza identifikacije i obavješćivanja o provedenim gotovinskim²⁰ i gotovinskim povezanim transakcijama²¹ u propisanim iznosima već samo ukoliko postoji sumnja da se radi o pranju novca. Međutim, u okviru obveznika iz članka 9.a ZSPN-a postojao je

17 Pojedinci pružaju svoje usluge isključivo u svrhu pranja novca, nevezano o kojoj se profesiji radi, što uključuje pretvaranje gotovine u manje sumnjivi oblik, npr. dionice, prikrivanje stvarnog vlasnika imovine, izradu ili krivotvorenje financijskih i drugih pravnih dokumenata i prebacivanje novca između većeg broja banaka ili računa tvrtki koje su osnovane samo kao paravan daljnjih nezakonitih aktivnosti. Vidjeti više u Beare, M., Schneider, S., Money Laundering in Canada: Chasing Dirty and Dangerous Dollars, Toronto, University of Toronto Press, 2007.

18 Osnovne faze pranja novca su polaganje, oplemenjivanje i integracija, iako se one ne moraju nužno pojavljivati u određenom slijedu niti u okviru granica navedene faze. Moguće su i neke međufaze te sasvim nove kompleksne strukture kao rezultat alternativnih načina pranja novca.

19 Opće odredbe o samostalnim profesijama i strukama kao obveznicima propisane su člankom 9.a ZSPN, odnosno detaljnije člancima 25. - 29. Pravilnika o provođenju Zakona o sprječavanju pranja novca, NN, br. 189/03.

20 Gotovinska transakcija jest svaka transakcija pri kojoj obveznik od stranke primi gotov novac, odnosno stranci preda gotov novac u posjedovanje i na raspolaganje, a za koju je u iznosu 105.000 kn ili većem dužan provesti identifikaciju stranke, a u iznosu od 200.000 kn ili više prijaviti Uredu.

21 Gotovinsku povezanu transakciju predstavlja više međusobno očigledno povezanih transakcija koje ukupno dosežu vrijednost za identifikaciju ili obavješćivanje Ureda.

izuzetak od obveze prijavljivanja sumnjivih transakcija u odnosu na odvjetnike i odvjetnička društva *kada zastupaju stranku u sudskim i upravnim postupcima*.

Neovisno o navedenim izuzecima od obavješćivanja, samostalne profesije i struke dužne su na propisani način obavijestiti²² Ured u svim slučajevima *kada od njih stranka zatraži savjet vezan za pranje novca*.

Iako se obveza samostalnih profesija i struka odnosi prvenstveno na detekciju sumnjivih transakcija i traženog savjeta za pranje novca, već je u vrijeme donošenja izmjena i dopuna ZSPN-a (NN 117/03) polučila nezadovoljstvo određenih struka. Konkretno, najveći je problem uzrokovao tretman izuzeća pravnoga savjetovanja od obveze obavješćivanja Ureda, usko vezano uz odvjetnike i odvjetnička društva.

Negativno stajalište Hrvatske odvjetničke komore²³ temelji se da je članak 9.a ZSPN u suprotnosti s člankom 6. stavak 3. Druge direktive koja odvjetnike (porezne savjetnike i ostale profesije) izuzima od obveze prijavljivanja sumnje na pranje novca temeljem podataka dobivenih od/o stranci prilikom *utvrđivanja pravnog položaja stranke*, obrane ili zastupanja stranke u/vezano uz sudski postupak uključujući savjetovanje o pokretanju ili izbjegavanju postupka, bez obzira na to jesu li podaci primljeni prije, tijekom ili poslije tog postupka.

Pritom se uzima u obzir i točka 17. uvoda Druge direktive koja ističe da pravni savjet ostaje pod obvezom čuvanja profesionalne tajne. *Osim* ako pravni savjetnik sudjeluje u aktivnostima pranja novca ili se pravni savjet koristi u svrhu pranja novca ili je odvjetnik svjestan da stranka traži pravni savjet kako bi oprala novac.

Drugim riječima, članak 9.a ZSPN-a nije predvidio izuzeće prijavljivanja sumnjivih transakcija dobivenih prilikom „utvrđivanja pravnog položaja stranke“, odnosno *prije* pokretanja sudskih i upravnih postupaka²⁴. Novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma ovaj je propust riješio uskladišivši se u potpunosti sa sada važećom Trećom direktivom.

Od izuzetaka prijave sumnjivih transakcija puno je spornija obveza prijave traženoga savjeta o pranju novca, propisana člankom 9.a stavak 4. ZSPN-a.

Savjet odvjetničkih komora Europske unije²⁵ u tu je svrhu tražio „da znanje

22 Obrazac za prijavu sumnjivih transakcija ove grupe obveznika jednak je kao i za sve druge obveznike, a predaje se u roku tri dana od utvrđivanja razloga za sumnju na pranje novca ili od zatraženog savjeta o pranju novca.

23 Negativno stajalište Hrvatske odvjetničke komore ne bi trebalo previše iznenaditi uzevši u obzir izjavu Stanislava Balika, predsjednika češke Odvjetničke komore, koji se s rezervom postavlja čak i na sam pojam pranja novca: „Nedavno mi je postavljeno pitanje zbog čega odvjetnici iz država s posttotalitarnim zaostacima po pitanju ograničavanja opsega obveze šutnje s nepovjerenjem i određenom zebnjom prate razvojne tijekove u politici kaznenog prava u Europskoj uniji na području *takozvanog* pranja novca“. Balik, S., Napomene uz raspravu o ograničavanju obveze šutnje u svezi s takozvanim pranjem novca, Zagreb, Odvjetnik 76 (2003), 1-2., str. 18.

24 „Prema hrvatskom zakonodavstvu zastupanje u sudskim i upravnim postupcima započinje tek kada takvi postupci budu pokrenuti“. Horvat, D., Zakon o sprečavanju pranja novca Republike Hrvatske i direktive Europske zajednice, Zagreb, Odvjetnik 78 (2005), 7-8, str. 15.

25 U vezi s provedbom Druge direktive Savjet odvjetničkih komora Europske unije (Council of the Bars and Law Societies of the European Union – CCBE) čiji je Hrvatska odvjetnička

odvjetnika o tome da njegova stranka traži pravni savjet u svrhu pranja novca bude stvarno, a ne pretpostavljeno, odnosno da se podrazumijeva²⁶. Jednako tako, zauzima stav i da se znanje o aktivnostima pranja novca ne smije miješati sa znanjem o tomu da stranka traži pravni savjet radi aktivnosti pranja novca. U prilog navedenoj tvrdnji ističe se definicija Druge direktive koja pranjem novca (između ostalog) smatra i „svaku radnju koja je učinjena s namjerom, a u cilju pribavljanja, posjedovanja ili korištenja imovine, *znajući* u trenutku primanja da je ta imovina proizašla iz kaznenog djela ili činom sudjelovanja u takvom djelu. O postojanju svijesti, namjere ili svrhe kao elemenata navedenih radnji može se zaključiti na temelju objektivnih činjeničnih okolnosti²⁷. Temeljem navedenog, Savjet odvjetničkih komora Europske unije drži da se „treba snažno opirati bilo kojem pokušaju da se stvarno znanje tumači prema odredbi definicije pranja novca²⁸ koju podastire Druga direktiva.

Pri takvom tumačenju i stavu spram traženog savjeta o pranju novca zapostavlja se jedan vrlo bitan element iste definicije, a to je „savjetovanje u vezi s izvršenjem bilo kojeg djela navedenog u definiciji pranja novca²⁹“ koje se također smatra kaznenim djelom pranja novca. Samim time ustrajnost ZSPN-a na prijavi zatraženog savjeta o pranju novca ostaje neupitna.

Usprkos toga što Druga, (a kasnije i Treća) direktiva jasno izlaže svoj stav o tretmanu savjetovanja u svezi s pranjem novca, grčevito nastojanje Hrvatske odvjetničke komore zaštititi tajnost podataka pozivanjem na stavove Savjeta odvjetničkih komora Europske unije u suprotnosti je prvenstveno s temeljnim etičkim i moralnim standardima odvjetničkog posla na temelju kojima bi takvo nezakonito ponašanje trebalo biti prijavljeno, a suradnja s takvim stankama na adekvatan način odbijena.

U prilog tome govori i točka 8. Kodeksa odvjetničke etike³⁰ iz koje proizlazi da odvjetnik smije štititi interese svoje stranke samo sredstvima koja su u skladu sa zakonom, dostojanstvom odvjetničkog poziva i dobrim običajima, a nisu protivna njegovoj savjesti. Dok Zakon o odvjetništvu³¹ jasno propisuje da je odvjetnik dužan čuvati kao odvjetničku tajnu sve što mu je stranka povjerila ili što je u zastupanju stranke na drugi način saznao, (a ne obrnuto, ono što je on njoj savjetovao).

Brlić zauzima jednako gledište da ZSPN ne kolidira sa zakonima koji propisuju temeljne odrednice djelovanja samostalnih profesija i struka, prvenstveno misleći na

komora promatrač, donio je polazišne osnove za odvjetničke komore i odvjetničke udruge Europske unije o provedbi Druge direktive na kojima Hrvatska odvjetnička komora temelji svoje stavove. Vidjeti više u Horvat, D., (2003), Zakon o sprječavanju pranja novca Republike Hrvatske u svjetlu upute 2001/97/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 4. 12. 2001. i odvjetnička tajna, Zagreb, *Odvjetnik* 76 (2003), 1-2.

26 Ibid., str. 23.

27 Preuzeto iz članka 1(C) alineja 3. Druge direktive.

28 Horvat, D., (2003), loc. cit.

29 Vidjeti više u članku 1(C) alineja 4. Druge direktive.

30 Kodeks odvjetničke etike, NN br. 64/07. i 72/08.

31 Zakon o odvjetništvu, NN br. 9/94.

odvjetnike, bilježnike i porezne savjetnike, jer oni „isključivo u granicama zakona smiju poduzimati radnje u korist svoje stranke: odvjetnik je dužan uskratiti pružanje pravne pomoći u slučajevima predviđenim zakonom, statutom Odvjetničke komore i Kodeksom odvjetničke etike; javni bilježnik je dužan uskratiti službenu radnju ako je ona nespojiva s njegovom službenom dužnošću, osobito ako se njegovo sudjelovanje zahtjeva radi postizanja očigledno nedopuštenog ili nepoštenog cilja, a ovlašten je uskratiti obavljanje određene radnje u skladu s propisima koji uređuju obavljanje te radnje³²; porezni savjetnik je obavezan pružati stručnu pomoć u skladu s Ustavom i zakonima RH^{33, 34}.

Pravni temelj poreznog savjetništva

Iako se u ovom kontekstu ističu prvenstveno odvjetnici i odvjetnička društva, vrijedno je sagledati moguće poveznice s poreznim savjetnicima zbog njihovog specifičnog odnosa sa strankom. Sukladno ovlastima danim Zakonom o poreznom savjetništvu³⁵, porezni su savjetnici dužni savjetovati stranku o svim poreznim pitanjima te imaju mogućnost zastupanja u poreznim postupcima pred poreznim tijelima i sudjelovanja u poreznim sporovima pred sudovima³⁶.

Porezni savjetnik je osoba koja obavlja poslove savjetovanja poreznog obveznika u poreznom postupku pred poreznim tijelima, a može nastupati i kao opunomoćenik poreznog obveznika. U tom ga slučaju zastupa u okviru dobivene punomoći i u njegovo ime poduzima radnje u poreznom postupku³⁷.

Iz širokih ovlaštenja poreznih savjetnika proizlazi i njihova uloga ne samo savjetnika stranke, već i njezinoga pravnoga zastupnika. Iz istih je razloga i novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma predvidio izuzetke od prijave sumnjivih transakcija za sve druge samostalne profesije i struke, a ne samo za odvjetnike.

Novim pristupom temeljenim na procjeni rizika i sve naglašenijim nefinancijskim sektorom kao alternativnim načinom pranja novca, pitanje statusa poslovne tajne može se pojaviti i u okviru djelovanja poreznih savjetnika samom činjenicom njihovog sudjelovanja u poreznim postupcima pred poreznim tijelima i sudovima te zbog toga što je savjetovanje osnova njihovog djelovanja.

Pitanje statusa poslovne tajne proizlazi iz članka 20. Zakona o poreznom savjetništvu koji poreznog savjetnika obvezuje na čuvanje porezne tajne za sve što mu je stranka povjerila ili što je u radu na drugi način saznao. Ista se obveza, ali u drugom kontekstu odnosi i na porezno tijelo za podatke koje porezni obveznik iznosi u poreznom postupku te sve druge podatke u vezi s poreznim postupkom

32 Članak 33. i 34. Zakona o javnom bilježništvu, NN br. 78/93., 29/94. i 16/07.

33 Članak 4. i 16. Zakona o poreznom savjetništvu, NN br. 127/00.

34 Brlić, J., Obveze, ovlasti i sankcije u propisima o sprječavanju pranja novca, Računovodstvo i financije, 51 (2005), 6, str. 31-32.

35 Zakon o poreznom savjetništvu, NN br. 127/00.

36 Članak 4. Zakona o poreznom savjetništvu.

37 Članak 15. Općeg poreznog zakona, NN br. 147/08.

kojima raspolaže³⁸.

Stroge odredbe o čuvanju poslovne tajne ipak su ublažene određenim iznimkama, u skladu s mjerama prevencije pranja novca i financiranja terorizma.

U svezi s obvezom čuvanja porezne tajne kao poslovne tajne, Općim poreznim zakonom strogo je naglašeno da obveza čuvanja porezne tajne nije povrijeđena ako ustrojstvene jedinice Ministarstva financija međusobno dostavljaju podatke koji mogu biti od utjecaja na utvrđivanje prava i obveza poreznih obveznika³⁹. Time je obveza na čuvanje porezne tajne oslobođeno isključivo porezno tijelo. Dostava podataka i dokumentacije poreznog savjetnika Uredu ne smatra se odavanjem poslovne tajne niti temeljem Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, a ne uzrokuje niti odgovornost za štetu učinjenu strankama ili trećim osobama učinjenu prilikom dostave takvih podataka u dobroj vjeri⁴⁰.

3. ZNAČAJ I ULOGA POREZNIH SAVJETNIKA U SUSTAVU SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA

Ne razmatrajući osnovanost pretpostavke da su kanali pranja novca i financiranja terorizma sve više usmjereni na nefinancijski sektor i struke, postavlja se pitanje da li su svi pripadnici samostalnih profesija i struka jednako podložni alternativnoj metodologiji pranja novca. Iz navedenog proizlazi nužna procjena značaja poreznih savjetnika u sustavu sprječavanja pranja novca, kao i njihove razine svijesti vidljive prijavom sumnjivih transakcija i transakcija zatraženog savjeta o pranju novca ili financiranju terorizma.

U prilog potenciranoj ulozi poreznih savjetnika u sustavu sprječavanja pranja novca ide prvenstveno sadržaj njihove struke koji pruža uvid u srž poslovanja stranke. Doprinos koji sustavu sprječavanja pranja novca mogu dati porezni savjetnici veže se prvenstveno za uvid u porezna pitanja stranke te nadzor pravilnosti vođenja poreznih i računovodstvenih evidencija radi izrade poreznih prijava i drugih poreznih isprava. Pritom se kao ključno postavlja pitanje procjene rizika njihove uloge i mjesta u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, vrlo lako rješivo uvidom u pozamašnu statistiku koju nudi međunarodna praksa.

Učestalost prijava sumnjivih transakcija poreznih savjetnika u međunarodnim okvirima

Uvidom u izvješća MONEYVAL-a kao Posebnog odbora Vijeća Europe za procjenu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma vrlo je lako procijeniti značaj poreznih savjetnika u sustavu sprječavanja pranja novca, prvenstveno kroz faktor učestalosti i količine prijavljenih transakcija.

38 Članak 8. stavak 1. Općeg poreznog zakona.

39 Članak 8. stavak 5. točka 7. Općeg poreznog zakona.

40 Članak 76. stavak 1. i 2. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, NN br. 87/08.

Kako je glavna uloga MONEYVAL-a poticanje država ka ustrojavanju učinkovitog sustava za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma te njegovo usklađivanje s međunarodnim standardima⁴¹, kao predmet analize obuhvaćena su izvješća MONEYVAL-a za 14 država neovisno o veličini, članstvu u EU i stupnju usklađenosti s međunarodnim standardima. Neke se promatrane države nalaze u hrvatskom okruženju kao što su: Makedonija, Bosna i Hercegovina, Slovenija i Mađarska, ali analiza zahvaća i Bugarsku, Rumunjsku, Albaniju, Slovačku, Poljsku, Rusiju, Monako, Cipar i Liechtenstein.

Tablica 1. Broj prijava sumnjivih transakcija poreznih savjetnika u razdoblju od 2005. do 2009.

DRŽAVE	GODINA				
	2005	2006	2007	2008	2009
ALBANIJA	-	-	-	-	-
BIH		-	-	-	
BUGARSKA		-	-	1	
CIPAR	-	-	-	-	
HRVATSKA	-	-	-	-	-
LICHENSTEIN	-	-	-	-	
MAĐARSKA	-	-	-	1	
MAKEDONIJA	-	-	-	-	-
MONACO	n/d*	n/d*	n/d*	n/d*	n/d*
POLJSKA	-	-	-		
RUMUNJSKA	-	-	2**	2**	1**
RUSIJA	3***	91***	331***	319***	59*** (do 1.7.'09)
SLOVAČKA	-	-	-	-	-
SLOVENIJA	-	-	-	-	-

Izvor: Izvješća MONEYVAL⁴²

* U izvješću MONEYVAL-a za Monaco u razdoblju od 2005. do 2009. podaci o prijavama sumnjivih transakcija za odvjetnike, javne bilježnike i ostale pravne savjetnike nisu dostupni iz razloga što se prijave sumnjivih transakcija dostavljaju direktno Državnom odvjetniku.

41 MONEYVAL procjenjuje države prema standardima koji su većim dijelom sadržani u 40+9 Preporuka FATF-a, Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari, Konvenciji Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom i Direktivama Europske unije koje se odnose na problematiku pranja novca i financiranja terorizma.

42 Izvješća MONEYVAL nalaze se na: <http://www.coe.int>.

** U izvješću MONEYVAL-a za Rumunjsku u razdoblju od 2007. do 2009. podaci o prijavama sumnjivih transakcija za revizore te pravne i fizičke osobe koje pružaju porezne i računovodstvene savjete zbrojeni su i prikazani zajedno.

*** U izvješću MONEYVAL-a za Rusiju u razdoblju od 2005 do 2009. podaci o prijavama sumnjivih transakcija za odvjetnike, javne bilježnike te osobe koje pružaju porezne i računovodstvene usluge zbrojeni su i prikazani zajedno.

Sukladno podacima iz Tablice 1. evidentne su zaprjekoje prilikom provođenja statističke analize koje proizlaze najvećim dijelom iz zakonodavne podloge. Navedeno je vidljivo kod Monaca gdje se podaci o sumnjivim transakcijama dostavljaju neposredno Državnom odvjetniku. S druge strane, u statističkom izvješću Rumunjske i Rusije nemoguće je razlučiti broj transakcija odvjetnika i javnih bilježnika (čije su prijave učestalije) od prijave poreznih savjetnika, zbog čega je otežan uvid u njihovu pojavnost.

Uzevši u obzir moguća odstupanja zbog zbirne statistike za pojedine samostalne profesije i struke, analizom 14 zemalja može se uočiti vrlo mali broj prijavljenih transakcija (samo dvije) od poreznih savjetnika, iako su promatrane zemlje analizirane u razdoblju od 2005. do 2009. tijekom kojeg su već izvršile prilagodbu domaćeg zakonodavstva međunarodnim standardima sprječavanja pranja novca, prvenstveno Trećoj direktivi i revidiranim Preporukama FATF-a. Sudeći po broju prijavljenih sumnjivih transakcija može se zaključiti da porezni savjetnici ulaze u kategoriju niskog rizika za pranje novca.

Učestalost prijava sumnjivih transakcija poreznih savjetnika u Republici Hrvatskoj

Analiza prijave sumnjivih transakcija u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2005. do 2009. jasno ukazuje da nije bilo niti jedne prijavljene transakcije iz redova poreznih savjetnika. Sasvim je jasno da navedeni statistički podaci Republike Hrvatske ne odudaraju od svjetske statistike što i u domaćem okruženju stvara dojam niskog rizika poreznih savjetnika u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

Je li navedena teza ispravna potvrdit će praksa, odnosno tijelo zaduženo za nadzor poreznih savjetnika. U Republici Hrvatskoj nadzor provodi Financijski inspektorat. Nadzorom djelovanja poreznih savjetnika, a time i prijave sumnjivih transakcija povezanih s pranjem novca ili financiranjem terorizma, može se sa sigurnošću utvrditi govori li mali broj prijave sumnjivih transakcija o niskom riziku kod ove kategorije obveznika ili o niskoj razini svijesti koja rezultira i niskom prijavom transakcija.

Niska razina svijesti mogla bi proizlaziti iz loše upućenosti poreznih savjetnika u detalje primjene odredaba Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma te temeljnih postavki i ciljeva sustava prevencije pranja novca u cjelini. Uvidom u podzakonske akte jasno je da upućenost poreznih savjetnika u sustav sprječavanja pranja novca ne bi trebala biti upitna zbog toga što je u tu

svrhu Financijski inspektorat izradio sektorske Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za revizorska društva, samostalne revizore, fizičke i pravne osobe koje pružaju računovodstvene usluge i usluge poreznog savjetovanja⁴³.

S druge strane, uvidom u Godišnja izvješća Ureda za sprječavanje pranja novca (2005.-2008.) evidentna je djelomična zapostavljenost educiranja poreznih savjetnika. Tek u Godišnjem izvješću za 2008. zabilježene su aktivnosti Ureda edukacije poreznih savjetnika organiziranjem seminara i radnih sastanaka s predstavnicima obveznika i djelatnicima stručnih radnih skupina, kao što su revizori, računovođe i porezni savjetnici⁴⁴.

Nova zakonska regulativa, proizašla iz Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, podastire kompletniji pristup poreznih savjetnika metodologiji sprječavanja pranja novca posebno razrađenog i odnosnim pravilnikom, barem na teorijskoj razini.

4. AKTUALNO GLEDIŠTE REPUBLIKE HRVATSKE SPRAM PROBLEMATIKE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TEORIZMA

Novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma

U svjetlu sofisticiranih metoda i tehnika pranja novca koje osnovano ukazuju da bankarski sektor više nije jedini i najvažniji kanal pranja novca stečenoga na nezakoniti način, Varšavskom konvencijom⁴⁵, Trećom direktivom, revidiranim Preporukama FATF-a, Uredbom br. 1889/2005⁴⁶ i Uredbom 1781/2006 dodatno su osnaženi međunarodni standardi, što u nacionalnim okvirima zahtijeva donošenje novih zakona, podzakonskih akata i indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija.

Primjerom postojeće međunarodne legislative Republika Hrvatska je donijela novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (u nastavku teksta:

43 Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za revizorska društva, samostalne revizore, fizičke i pravne osobe koje pružaju računovodstvene usluge i usluge poreznog savjetovanja (sektorske smjernice), Zagreb, Ministarstvo financija, Financijski inspektorat, 2008.

44 Vidjeti više na <http://www.mfin.hr>, Godišnje izvješće Ureda za sprječavanje pranja novca za 2008.

45 Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma naziva se još i Varšavska konvencija.

46 Usklađivanje s Uredbom 1889/2005 odnosi se na prilagodbu ZSPN-a i Obrasca o prenošenju gotovine i čekova preko državne granice (u domaćoj ili stranoj valuti, u vrijednosti 40.000 kn ili većoj) koji koristi Carinska uprava Republike Hrvatske prilikom prijave transakcija Uredu, zatim na prilagodbu limita za prijavu nadležnim tijelima, obveznih elemenata prijave, prosljeđivanja podataka nadležnim tijelima drugih država te obveze evidentiranja i obrade podataka.

ZSPNFT)⁴⁷ koji predstavlja potpuno usklađenje s relevantnim međunarodnim standardima.

U tom svjetlu, ZSPNFT je člankom 4. propisao da se mjere sprječavanja i otkrivanja pranja novca te financiranja terorizma provode *prije i/ili prilikom* svake transakcije, kao i *pri* sklapanju pravnih poslova kojima se stječe ili koristi imovina te u ostalim oblicima raspolaganja novcem, pravima i drugom imovinom koja može poslužiti za pranje novca i financiranje terorizma. Mjere provode „klasični“ obveznici⁴⁸ te pravne i fizičke osobe koje obavljaju poslove u okviru sljedećih profesionalnih djelatnosti: odvjetnik, odvjetničko društvo i javni bilježnik, revizorsko društvo i samostalni revizor te pravne i fizičke osobe koje obavljaju računovodstvene usluge i usluge poreznoga savjetovanja.

Zadaće samostalnih profesija i struka navedene su zasebno u Glavi III. ZSPNFT-a. Iako ih se prividno izjednačava s drugim obveznicima, članak 52. ZSPNFT za odvjetnike i javne bilježnike predviđa poseban status⁴⁹ jer su dužni postupati prema odredbama istoga Zakona *samo* kada pomažu u planiranju ili provođenju specifičnih transakcija za stranku⁵⁰.

Člankom 54. istoga Zakona ponavlja se već u ZSPN propisana obveza obavješćivanja Ureda o postojanju razloga za sumnju na pranje novca, uz što je nadodano i financiranje terorizma te u slučaju kada stranka zatraži savjet u vezi s pranjem novca ili financiranjem terorizma. O razlozima za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma porezni savjetnik će Ured za sprječavanje pranja novca obavijestiti odmah, bez odgode, dok će informaciju o zatraženom savjetu dostaviti odmah ili najkasnije unutar tri radna dana od dana kada je savjet zatražen.

U skladu s uvodnom točkom 20. i člankom 23. Treće direktive, članak 55. ZSPNFT navodi izuzetke od obveze obavješćivanja Ureda propisane za samostalne

47 Već samom činjenicom što terorizam, a time i njegovo financiranje, sve više plijeni pozornost i osnova je svih međunarodnih propisa na ovom području, nužna je promjena naziva osnovnoga Zakona. Novi ZSPNFT donesen je 15. srpnja 2008., objavljen u NN br. 87/08., a stupio je na snagu 1. siječnja 2009.

48 Banke i njihove podružnice, štedne banke, stambene štedionice, kreditne unije, društva za obavljanje usluga platnog prometa, uključujući i prijenos novca, Hrvatska pošta, društva za upravljanje investicijskim fondovima, mirovinska društva, društva ovlaštena za poslove s financijskim instrumentima, društva za osiguranje, društva za izdavanje elektroničkog novca, ovlašteni mjenjači, priređivači igara na sreću, zalagaonice, pravne i fizičke osobe koje obavljaju određene financijske poslove.

49 Prema procjenama FATF-a samostalne profesije i struke mogu (svjesno ili nesvjesno) poduzeti određene radnje koje će omogućiti prijenos ili prikriivanje nezakonitih prihoda, a time i realizaciju pojedinih faza pranja novca izvan dosega financijskog sektora. Vidjeti više u Beare, M., E., Schneider, S., Money Laundering in Canada: Chasing Dirty and Dangerous Dollars, Toronto, University of Toronto Press, 2007.

50 Transakcije se odnose na: kupnju ili prodaju nekretnina ili udjela, odnosno dionica trgovačkog društva; upravljanje novčanim sredstvima, financijskim instrumentima ili drugom imovinom u vlasništvu stranke; otvaranje ili upravljanje bankovnim računima, štednim ulozima ili računima za poslovanje s financijskim instrumentima, prikupljanje sredstava potrebnih za osnivanje, djelovanje ili upravljanje trgovačkim društvom, osnivanje, djelovanje ili upravljanje ustanovom, fondom, trgovačkim društvom ili drugim sličnim pravno-organizacijskim oblikom.

profesije i struke u vezi s transakcijom ili osobom za koju postoje razlozi sumnje na pranje novca ili financiranje terorizma. Izuzetak se odnosi na podatke koje samostalne profesije i struke dobiju od stranke ili prikupe o stranci tijekom utvrđivanja pravnog položaja ili zastupanja stranke u vezi sa sudskim postupkom (što uključuje savjetovanja za predlaganje ili izbjegavanje sudskih postupaka), bez obzira na to jesu li podaci dobiveni ili prikupljeni prije, tijekom ili nakon završenih sudskih postupaka. Zatraženi savjet u vezi s pranjem novca ili financiranjem terorizma ne potpada pod izuzetke te je i nadalje podložan prijavi.

Za razliku od ZSPN-a izuzeci od prijava sumnjivih transakcija odnose se isključivo na sudski postupak dok je ZSPN pritom uključivao i upravne postupke. Zbog prethodno objašnjениh propusta izuzeci su obuhvatili ranije izostale podatke koje samostalne profesije i struke dobiju od stranke ili prikupe o stranci i tijekom utvrđivanja njezinog pravnog položaja. Odnose, na sve profesije i struke koje mogu sudjelovati u sudskom postupku, a ne samo na odvjetnike.

S obzirom na to da su porezni savjetnici i ostali obveznici koji pripadaju kategoriji samostalnih profesija i struka poistovječeni sa svim drugim obveznicima provođenja mjera i radnji sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, a poštujući specifičnost njihovog poslovanja, utemeljena je još jedna vrsta iznimaka propisana stavkom 3. članka 55. ZSPNFT-a. Iznimke ih oslobađaju obveze obavješćivanja Ureda o gotovinskim transakcijama, imenovanja ovlaštene osobe i provođenja interne revizije, odnosno nadzora provođenja zadaća sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Izuzetak se ne odnosi na situacije s transakcijom i strankom u vezi s kojom postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma.

ZSPNFT je ispravio još jedan propust učinjen izmjenama i dopunama ZSPN-a (NN 117/03)⁵¹ kojima se samostalne profesije i struke uvode u sustav sprječavanja pranja novca. Konkretno, propust je učinjen u kaznenim odredbama o povredi propisa o prikupljanju podataka i njihovoj dostavi Uredu. Novčanu kaznu od 10.000 do 100.000 kn ZSPN je propisao za prekršaj *obveznika iz članka 2. ZSPN-a*⁵² ako ne utvrde identitet stranke, ne prikupe podatke o transakciji i ne pribave punomoć, ne vodeći računa da su *obveznici iz članka 9.a*, odnosno samostalne profesije i struke (uvedene izmjenama i dopunama ZSPN-a) time izostale iz obuhvata kaznenih odredbi. Njihovo je nezakonito ponašanje ostalo nekažnjivo sve do donošenja ZSPNFT-a koji decidirano propisuje kazne samostalnim profesijama i strukama za određenu vrstu ponašanja suprotno odredbama istoga Zakona. Čak su i iznosi kazne puno viši, a kreću se u rasponu od 25.000 do 300.000 kn.

51 Prvi Zakon o sprječavanju pranja novca donesen je 1997., objavljen u NN br. 114/97, dok se njegove izmjene i dopune NN br. 106/97 i 142/03 odnose na ispravak jezičnih pogrešaka, NN br. 67/01 na ukidanje Financijske policije, a NN br. 114/01 na odgodu obavljanja transakcije na 72 sata. Tek se izmjenama i dopunama NN br. 117/03 postojeći tekst usklađuje s odredbama Druge direktive i u širokom opsegu sadržajno mijenja.

52 Članak 18. stavak 1. ZSPN.

Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca o sumnjivim transakcijama i osobama te vođenju evidencija odvjetnika, odvjetničkih društava, javnih bilježnika, revizorskih društava i samostalnih revizora te pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju računovodstvene poslove i poslove poreznoga savjetovanja

Zbog osobitosti njihovoga poslovanja, Pravilnikom o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca o sumnjivim transakcijama i osobama te vođenju evidencija odvjetnika, odvjetničkih društava, javnih bilježnika, revizorskih društava i samostalnih revizora te pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju računovodstvene poslove i poslove poreznog savjetovanja⁵³ (u nastavku teksta: Pravilnik o prijavi transakcija samostalnih profesija i struka) posebno je propisan način i rok obavješćivanja Ureda te vrsta i način vođenja evidencija.

Člankom 2. istog Pravilnika naglašava se sama bit transakcije, a usko vezana uz prijavu transakcija Uredu. Ističe se epitet sumnjivosti transakcija i osoba te obveza dostavljanja obavijesti o transakcijama prije njihova izvršenja. Zbog hitnosti djelovanja takve se transakcije dostavljaju telefonom ili telefaksom. Naknadno obavješćivanje Ureda dopušta se samo iznimno⁵⁴, uz obrazloženje razloga objektivne nemogućnosti postupanja u skladu s Pravilnikom o prijavi transakcija samostalnih profesija i struka. Nakon izvršenja sumnjive transakcije Ured će obavijestiti sljedeći radni dan telefaksom, preporučenom pošiljkom ili dostavljačem, na obrascu⁵⁵.

Jednako kao i u članku 54. ZSPNFT-a, Pravilnik o prijavi transakcija samostalnih profesija i struka posebno naglašava obvezu dostavljanja podataka Uredu o zatraženom savjetu u vezi s pranjem novca ili financiranjem terorizma. Obavijest se mora dostaviti odmah, odnosno najkasnije unutar tri dana od kada je stranka od obveznika zatražila takav savjet.

Za potrebe učinkovitog nadzora od ovlaštenog nadzornog tijela (Financijski inspektorat)⁵⁶ evidencije o strankama, poslovnim odnosima i prijavljenim sumnjivim transakcijama vode se kronološkim redom⁵⁷.

53 Objavljen u NN br. 1/09.

54 Iznimka od prijavljivanja transakcija prije njihovog izvršenja dopuštena je samo u slučaju da to priroda transakcije ne dopušta ili iz nekih drugih opravdanih razloga (što je postavljeno vrlo široko!). Vidjeti više u članku 2. stavak 2. Pravilnika o prijavi transakcija samostalnih profesija i struka.

55 Obrazac za prijavu sumnjivih transakcija samostalnih profesija i struka nosi naziv UZSPN-O-54. Uz popratne upute izložen je u nastavku Pravilnika o prijavi transakcija samostalnih profesija i struka.

56 Ovlaštenje Financijskog inspektorata proizlazi neposredno iz članka 85. ZSPNFT-a i članka 3. stavak 1. Zakona o financijskom inspektoratu Republike Hrvatske, NN 85/08.

57 Vidjeti više u članku 4. Pravilnika o prijavi transakcija samostalnih profesija i struka.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Porezni savjetnici kao obveznici provođenja mjera i radnji sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma svoje su mjesto prvotno pronašli u međunarodnoj legislativi, prvenstveno Direktivama Europske unije i Preporukama FATF-a. Zbog razrađenih postupaka prevencije pranja novca u financijskom sektoru alternativni putovi pranja novca obuhvatili su i porezne savjetnike zbog sadržaja njihovog poslovanja, odnosno uvida u široke mogućnosti poreznoga tretmana pojedinih financijskih transakcija.

Uvođenje poreznih savjetnika (uz odvjetnike, javne bilježnike, računovođe i revizore) u kompleksni sustav sprječavanja pranja novca opravdano je i logično jer teži zaokruživanju preventivnih mjera u cjeloviti sustav, obuhvaćajući pritom i nefinancijski sektor. Međutim, praksa ipak ukazuje na vrlo slabu statističku podlogu za njihovo uvrštavanje u obveznike provođenja preventivnih mjera, uvažavajući osobitosti njihovog poslovanja.

Vrlo slab odaziv poreznih savjetnika konkretnim prijavljivanjem sumnjivih transakcija, a posebno prijavom zatraženog savjeta o pranju novca, može se opravdati tek nedavnim usklađivanjem domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima. Uz stalno obrazovanje i daljnju razradu podzakonske podloge, prvenstveno indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija, u budućnosti se može očekivati relativno povećanje broja prijavljenih transakcija. Njihov se broj ne može drastično povećati, već će ostati u granicama koje zadaje statistika u međunarodnim okvirima, što se može smatrati njihovim standardom.

Temeljem stranih i domaćih statističkih podataka koji govore prvenstveno o malom broju prijave sumnjivih transakcija evidentno je da se porezni savjetnici mogu svrstati u kategoriju niskoga rizika za pranje novca, a sasvim sigurno i za financiranje terorizma. Istinitost navedene tvrdnje zasigurno će potvrditi izvješća nadzornih tijela kojima bi u prilog trebala ići činjenica visokog stupnja osviještenosti poreznih savjetnika, uz mali broj modaliteta pranja novca koji bi podrazumijevali njihovu uključenost.

Summary

THE ASSESSMENT OF THE DEGREE OF RISK ATTACHED TO TAX CONSULTANTS IN THE MONEY LAUNDERING PREVENTION SYSTEM

The author in this article discusses the issue concerning the determination of degree of risk attached to tax consultants who participate in implementation of measures to prevent money laundering and financing of terrorism. She presents a historical overview of development of tax consultants' position and role in international standards, which were the basis for their inclusion in national legislation as well.

A concrete assessment of the risk associated with the participation of tax consultants in the money laundering prevention system has shown that the level of risk is low. The assessment is compared with the results of comparative analysis of tax consultants' tax returns reporting suspicious transactions in the Republic of Croatia and 13 neighbouring countries. To confirm their legal treatment, the author gives a detailed analysis of legislative regulations governing the prevention of money laundering and financing of terrorism currently in force and concludes that Croatian legislative regulations are completely harmonised with the international standards.

***Key words:** tax consultant, money laundering, risk, prevention, business secret.*

Zusammenfassung

RISIKOBEWERTUNG VON STEUERBERATERN IM SYSTEM DER GELDWÄSCHEREIPRÄVENTION

Diese Arbeit setzt sich mit der problematischen Risikobewertung, auf Grund welcher Steuerberater verschiedene Präventionsmaßnahmen bei Geldwäscherei und Terrorismusfinanzierung durchführen, auseinander. Die Autorin stellt einen historischen Einblick in die Rolle von Steuerberatern im Rahmen internationaler Prüfungsstandards, die als ein Model für die nationale Gesetzgebung dienen, dar.

Konkrete Risikobewertung von Steuerberatern deutet auf ein niedrigeres Risiko von Steuerberatern bei der Geldwäschereiprävention. Zum Zweck einer vergleichenden Risikobewertungsanalyse wurden Anmeldungen verdächtiger Transaktionen sowohl im Lande, als auch in dreizehn weiteren Nachbarländern recherchiert. Zusätzlich wird die heute gültige Gesetzesregulative der Geldwäscherei- und Terrorismusfinanzierungsprävention, durch welche die Republik Kroatien den internationalen Standards angepasst wird, ins Detail analysiert.

Schlüsselwörter: Steuerberater, Geldwäscherei, Risiko, Prävention, Geschäftsgeheimnis.

Riassunto

LA VALUTAZIONE DEL LIVELLO DI RISCHIO DEI CONSULENTI FISCALI NEL PROCESSO DI PREVENZIONE DEL RICICLAGGIO DI DENARO

Nel presente contributo viene trattata la problematica dell'accertamento del livello di rischio in base al quale i consulenti fiscali partecipano all'attuazione delle misure di prevenzione del riciclaggio di denaro e del finanziamento del terrorismo. Si illustra sotto un profilo storico l'evoluzione della posizione e della funzione dei consulenti fiscali alla luce degli *standard* internazionali in base ai quali hanno individuato il proprio assetto anche nella legislazione interna.

La valutazione concreta del rischio dei consulenti fiscali, la quale indica un basso rischio dei consulenti fiscali nel sistema di prevenzione del riciclaggio, è esposta ad un'analisi comparata di denuncia di transazioni sospette dei consulenti fiscali nella Repubblica di Croazia ed in tredici paesi circostanti. A conferma del loro trattamento giuridico viene dettagliatamente esaminata la normativa giuridica attualmente vigente in materia di riciclaggio di denaro e finanziamento del terrorismo, attraverso la quale la Repubblica di Croazia appieno si conforma agli *standard* internazionali.

Parole chiave: consulente fiscale, riciclaggio di denaro, rischio, prevenzione, segreto professionale.